

AYDIN SELCEN • Gözden Irak'ta

AYDIN SELCEN 1969'da İstanbul'da doğdu. Saint-Joseph Lisesi'nden ve Marmara Üniversitesi İngilizce Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 1992'de girdiği Dışişleri Bakanlığı'nda Cezayir, Stokholm, Paris (OECD DT), Bağdat, Vaşington'da görev yaptı. Son olarak 2010-2013 arasında yürüttüğü Erbil Başkonsolosluğu görevinden Ankara'ya döndüğü gün istifa etti. GazeteDuvar'da yazıyor, MedyascopeTV ve ArtıTV'de düzenli program yapıyor. Galatasaray Kulübü'nün kongre üyesi. Alaz adında bir kızı var.

İletişim Yayınları 2768 • Bugünün Kitapları 238

ISBN-13: 978-975-05-2677-0

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnsel

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Aşlı Gönen

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

AYDIN SELCEN

Gözden Irak'ta

Hariciyeci Gözüyle

Anı/Anlatı

*Dođduđu günden bu yana
bana yalnızca mutluluk veren
ışık kaynağım, canım kızım Alaz'a...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
BAŞLANGIÇ.....	13
GELENEK.....	29
PATLAMA.....	33
MÜSTEŞAR	43
ÇERKES.....	51
TOPLANTI.....	57
ERBİL.....	63
BARZANİ.....	69
İBLİS.....	77
ZİYARET.....	89
RAMAZAN	97
ZİLAN.....	101
NEÇİRVAN.....	105
HOCA.....	109
KASET.....	119
TÜRKMENLER.....	131

KÜRTLER.....	137
ERMENİLER.....	141
CEZAYİR.....	145
DARBE VE MÜDAHALE.....	157
DİPLOMASİ.....	165
BÜYÜKELÇİ.....	171
AYYAŞ.....	179
ÖĞLE RAKISI.....	183
KARİDES.....	187
PORTAKAL.....	191
NOEL.....	195
PARKEN.....	199
BAŞKONSOLOS.....	215
SONRASI.....	223
PAVYON.....	235
SOYGUN.....	241
BARİKAT.....	249
AMİRAL.....	255

ÖNSÖZ

“Vefatından kısa bir süre önceki sohbetimizde, ‘Baba sen-
ce hayat nedir, neler yaşadın?’ dediğimde; ‘Gece yarısı karan-
lık ve ıssız bir tarladan tek başıma geçmiş gibiyim oğlum,’ di-
yen babam...”

– ERCAN KESAL, “Bahar Karşılması”,
BirGün gazetesi, 16 Nisan 2017

“Her şeyin içinde olanaklı bir bütünlüğün belirtisi bulunur.”

– JOSÉ ORTEGA Y GASSET, “Quijote Üzerine
Düşünceler”, çev. Mehmet Sait Şener, YKY, 2018

“ve yüzleri unutmaya başlayarak saldırıya geçiyorum
ve bazı yerlerde hiç bulunmadığıma yemin ediyorum”

– PHILIP LARKIN, “Kış Sarayı”, 1978

Yirmi yıllık hariciye hayatımın ikinci on yılı Irak’ta ve Irak
üzerine çalışarak geçti. İstifamla sonuçlanacak son üç yıl üç
aylık Erbil Başkonsolosluğum da bir bakıma “açılım” siyase-
tinin bir uzantısını oluşturdu. Dolayısıyla, bakanlıktan ayrıl-
mamla birlikte konuyla ilgili pek çok kişi tarafından bir ki-
tap yazmak için cesaretlendirildim.

Bunu beceremedim. Önce, memuriyetimin hemen ardından yine Irak Kürdistanı bağlantılı bir petrol şirketinde üstlendiğim siyasi danışmanlık görevi, işin doğası gereği, buna izin vermedi. Sonra, ülkemizde yaşanan tarihsel nitelikteki türlü gelişmeler ve orta düzeyli bir memurun istifasının arka planının haber değeri taşımadığına dair halen de geçerli olan güçlü kanaatim beni durdurdu. Ayrıca “bazen zamana zaman tanımak gerekir” sözünde olduğu gibi, kitabın zaten kafamda kendi kendine biçimlenmekte olduğuna inandım.

Nihayet, *Gazete Duvar*'daki Pazar yazılarımı beğendiğini söyleyen (kendi de *Gazete Duvar* yazarı) Cem Erciyes kitap yazmam için “resmi” bir davette bulunarak, beni yeniden teşvik etti. Derhal kitabı yazmaya oturdum ve derhal bıraktım. Zaten sevmediğim vakanüvis tarihçiliği yaklaşımıyla kişisel bir arkeolojik kazıya girişmek, başımdan geçenleri tarih sırasına göre peş peşe dizmek istemedim.

Aklımdaki ilk yaklaşım bir “pencereler” yahut kendi yeğlediğim deyişle “levhalar” yazmaktı: Başımdan geçen bazı olayları kronoloji gütmekten aktararak, bunların siyaseten ne anlama geldiğini ele alan bir tür denemeler dizisi. Bunun da yürümeyeceği kısa sürede belli oldu. Kitabın, bir yandan kendiliğinden “korkmadığımı”, “burada olduğumu”, “olduğum yerde durduğumu” anlatmasını diliyor, öte yandan ne kimseyle kişisel polemige, ne bir kurumla hesaplaşmaya dönüşmesini istiyordum.

Sonunda, ikili bir çözüm zihnimdeki kilidi açtı. Buna göre, pek çok deneyimimi başımdan geçtiği biçimde birinci tekil şahısla anlattım. Bunların tarihsel bağlam içinde kendimce ne anlama geldikleri konusunda da değerlendirmelerimi paylaşmaktan sakınmadım. Başımdan geçen bazı başka ikincil deneyimleri ise Gündüz Gerçekler adlı bir “alter ego” kurgu kahraman ağzından, üçüncü tekil şahısla aktardım. *Ga-*

zete *Duvar*'da çıkan konuyla ilintili yazılarımı da seçip, elden geçirerek araya ekledim.

Böylece kendi ağzımdan anılar uyluk kemiğini, *Gazete Duvar* yazıları dizi yani eklem yerini, üçüncü tekil şahıs anlatılar da kaval kemiğini oluşturdu. Sondaki tümüyle kurmaca bazı öyküler ise, bacak benzetmesini sürdürürsek, kitabın üzerine bastığı ayağı. Esasen o öyküler, bundan sonra ne yapmak istediğim konusunda benim yolumu açtı. Kitabın ansiklopediyi andıran yapısı için Mehveş Evin'in *Biz Buraya Nasıl Geldik* kitabından esinlendim.

Okur belki anılarda anlatı unsuru olup olmadığını veya hut anlatıların da esasen anı olup olmadıklarını sorgulayabilir. Anlatı bölümündeki tümüyle kurmaca olduğu belli öykülerde ise hiç gerçek payı bulunup bulunmadığını yahut anı niyetine okuduklarımızın da baştan sona palavra olup olmadığı kuşkusuna kapılabilir. Böyle olursa, amaç hasıl olmuş demektir. Zira bu kitabı yazarken amacım yanıt vermek değil, soru sordurmaktı.

Gazete Duvar'ın ve ArtıTV'nin yayın yönetmenleri Ali Topuz ve Celal Başlangıç'a, kitabı İletişim Yayınları'na öneren MedyascopeTV yöneticisi Ruşen Çakır'a, İletişim Yayınları için kitabı okuyarak değerli görüşlerini benimle paylaşan ve yayımlamayı uygun bularak beni onurlandıran Tanıl Bora ve Ahmet Insel'e teşekkür ederim.

BAŞLANGIÇ

Ben hayatımda Ankara'ya Bakanlık sınavına girmek için gittim ilk defa. 1992'de. Bizim promosyon yirmi bir kişiydi. Erkek sayısı çok fazla ve herhalde bilgi, eğitim düzeyimiz pek beğenilmediğinden topluca "Kazma Promosyon" diye bir lakaba hak kazanmıştık. O tarih öncesi ilk on yıldan da bu sayfalarda esintiler var ama kariyerim ilk on yılda pek tekerlekleri yerden kesemedi. Aslında iyi kariyer nedir onu ben pek anlamadım doğrusu. O zamanlar "Dior Line" diye bir deyim vardı koridorda. Hani şu pahalı dergilerde ünlü Dior Modaevi'nin reklamları olur. Altında Paris-New York-Cenevre-Londra yazar. İşte o ideal kariyer çizgisidir. Veya bize öyle öğretilirdi. Eğer sizin amacınız genç bir diplomat adayı olarak "ülkeme nasıl hizmet ederim, bir taşı diğerinin üzerine nasıl koyarım" gibi afaki konularsa tabii kafanızı kaşıyabilirsiniz. Alacağımız yanıt: "Bizde 'spesiyalist' değil 'jeneralist' memur vardır şekerim." Ama neyse.

İşte ben "akademi" denilen özellikle öğleden sonraları gözümüzü açık tutmak için gerçekten zorlandığımız meslek içi eğitim döneminden –yani konuşmalar dizisi– geçtikten son-

ra NATO Askerî İşler Dairesi'nde göreve başladım. Bakanlığa torpilsiz girdiğim ve ailemde hiç hariciyeci olmadığı gibi, bu başlangıç da o dönem ve benim için oldukça parlaktı. Daha sonraki uzun yıllar içinde benim “Kürtçülüğe” bulaşmam yüzünden siyaseten tamamen zıt köşelere sürüklensek de şimdi karşıma çıksa elini öpeceğim ilk ustam Daire Başkanım Rafet Akgünay'dı. Rafet Bey korkunç zeki, çok iyi eğitilmiş, yüzünde sürekli muzip bir ifadeyle gezen, hiçbir zaman hızlı yürümeyen, sanki gününü boş geçirmiş gibi görünen ama önemli bir konu geldiğinde elindeki kâğıda mavi gözleriyle deler gibi bakarak konsantre olan biriydi. Bana iki kâğıdı birbirine zımbalarken, zımbanın ya kâğıdın üstüne ya yanına paralel olması gerektiğinden, masamın her zaman toplu, kapımın her zaman açık olması gerektiğine kadar en basit şeyleri öğretti. Her şeyden önemlisi, pek çoklarının aksine, bana bir şeyler öğretmek için hep zaman ayırdı. Yazılarımdaki yanlışlarımı hep düzeltilti, hiç hevesimi kırmadı. Beni “çocuk” diye yandaki odasından seslenerek çağırırdı. Bitişik odamdan masamın başında oturduğum sandalyenin arkasında asılı ceketimi kapar, odayı iki adımda geçerken giyer, onun kapısını açık olmasına rağmen tıklattırken, bir yandan ceketimi giyer önümü ilikler, “otur” demeden oturmazdım. O da bu halime eğlenir bir tavırla bakardı.

Sonra altı ay kısa dönem er diye gidip uzaması üzerine dokuz ay askerlik yapıp geldim. Genelkurmay'dan benim için iyi niyetle tavassutta bulunmasın düşüncesiyle Rafet Bey'e haber vermeden “ne çıkarsa bahtıma” diyerek Tuzla'da yedek subay sınavına girip, denizci olmuştum. Rafet Bey ona haber vermeden askere gittiğim için bana darılmıştı bir süreye. Eğitimi İzmir Poligon'da gördük, ardından Aksaz Deniz Üssü'nde kâtip er olarak tamamladım. Bilahare askerde onbaşı bile yapılmamamı rakı masasında (rahmetli Uğur Mumcu'ya öykünerek) “Ben sakıncalı piyadeydim,” diye anlattı-

ğim bir arkadaşım, “Senden olsa olsa sarhoş piyade olur,” diyerek yanıtlayacaktı. Sanırım bu nitelemesinde haklılık payı yüksekti.

Askerden döndüğümde yeni Müsteşar Onur Öymen (ben girdiğimde Müsteşar Büyükelçi Özdem Sanberk’ti ve benim zihnimde hep “Müsteşar” sözcüğünün cisimleşmiş hali olarak kaldı) birden fazla dil bilenlerle Enformasyon Dairesi’ni güçlendirmeye karar vermişti. Beni de oraya verdiler. Doğrusu, tüm bir yıl yabancı gazeteleri okuyarak boş oturdum ve boş oturdukça kendimi sorguladım durdum. Godard der ya, “Bir sandalye çekip, boş bir duvara saatlerce bakarsanız, o duvarda yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu düşünmeye başlarsınız,” diye, biraz öyle.

Sonra tayin dönemi geldi. O dönem tayin için açılan postlardan en kötü iki yer, iç karışıklıktan ötürü Cezayir ve ebola salgını dolayısıyla Kongo-Kinşasa’ydı. Fransızca bilen bir diğer arkadaşım Kongo’ya gidince bana Cezayir kaldı. Cezayir’de kadro 1+1’e yani Büyükelçi ve bir meslek memuruna indirilmişti. Gece on bir ile sabah altı arasında sokağa çıkma yasağı vardı. İç karışıklık denilen şey de 1991-2002 yılları arasında yaklaşık otuz milyonluk nüfusta iki yüz bin Cezayirlinin hayatına mal olan düpedüz bir iç savaşı.

Velhasıl ilk turda iki yıl zorluk postu, üç yıl iyi tayin kuralı gereği oradan Stokholm Büyükelçiliği’ne atandım. İlk tayinde en kötü, kimsenin uğramadığı, merak da etmediği, can tehlikesi atlattığım Cezayir’in ardından Stokholm kâğıt üzerinde A postuydu ama siyasi önem bakımından NATO, AB, BM Cenevre, Paris gibi diğer “A+” tayin yapan arkadaşlarımla karşılaştığımda yine henüz kariyerimin başlarken teklediği belli oluyordu.

Derken 2000 yılında Ankara’ya dönmek zamanı geldi. Konuştuğum arkadaşların birer ikişer görev alacakları daireleri belli oldu. Ben bir haber alamadım. Neticede, kendimi o

zamanki adıyla Personel Dairesi'nde buldum. Personel'in bir "işe yarar", yani meslek memurları, idari memurlar ve haberleşme memurlarının tayin kararnamelelerini yapan "Sicil Dairesi" kısmı; bir de tedavi, maaş, merkez memurları, polisler, şoförler ve bunun gibi diplomatik değil lojistik denilebilecek konularla ilgili "işe yaramaz" kısmı vardı. Tahmin ettiniz, ben ikincisine atandım.

Subaylığın kurmaylığı gibi, bizim meslekte de onuncu yılı doldurmadan zorlu başkâtiplik sınavı vardır. Bu sınavda yapacağınız derece, istisnaları olmakla birlikte, bakanlığa girerken yerleştiğiniz sıralamadan ve ilk iki tayininizden de öte, meslek hayatınızın gidişatını biçimlendirir. Eğer siyasi bir dairede, düzgün amirlerin yanında, her gün bu konuları zaten çalışarak devam ediyorsanız başarı şansınız haliyle yükselebilir. Promosyonda ve yakın promosyonların oluşturduğu daha iri grupta ilk kopmalar bu aşamada başlar. Veya biz öyle sanırdık. İşte ben de diplomasiyle uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan işlerle uğraşırken bu sınava girdim. Bir de hepimize izin verdiler, eve kapanıp çalışalım diye. Papağan gibi elimize geçirdiğimiz notları ezberlemeye gayret ettik. En nefret ettiğim durum yani.

Sonunda ite düрте, o sınavı da orta-alt bir sırada geçtim. Zamanın modası "soydaş-akraba topluluklar" üzerine bir soru çıktığını hatırlıyorum yazılıda. İnanmadığınız, tamamen uydurma bir konuda, kulaktan dolma, ezber bilgilerle yanıt yazdığımızı düşünün. Personel'den çıkanlar iyi yerlere gider denir. Ama o dediğim birinci daire o zamanki adıyla "sicil" için geçerli. Ben de aklım sıra hem alçakgönüllü ve gerçekçi olayım, hem taze bir başlangıç yapayım diye o dönem B sınıfındaki Moskova Büyükelçiliği'ni istedim. Moskova'da benim düzeyimde üç kişilik yer açılıyordu. Tayinler açıklandı, Paris'teki OECD Daimi Temsilcilliğimize koymuşlar beni. Şarkıdaki gibi "eyvallah" dedim.